

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 8 czerwca 2026 r.

Pozycja 68

POSTANOWIENIE

z dnia 20 maja 2026 r.

Sygn. akt SK 41/21

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Rafał Wojciechowski – przewodniczący
Stanisław Piotrowicz
Justyn Piskorski – sprawozdawca
Bartłomiej Sochański
Bogdan Świączkowski,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 20 maja 2026 r., skargi konstytucyjnej Parafii Rzymskokatolickiej [...] w I. o zbadanie zgodności:

art. 292 w związku z art. 172 § 1 w związku z art. 285 § 1 i 2 w związku z art. 305⁴ w związku z art. 352 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1145, ze zm.) w zakresie, w jakim umożliwiają:

- „nabycie przez zasiedzenie służebności przesyłu w dobrej wierze w przypadku braku decyzji administracyjnej wydanej na podstawie art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości [Dz. U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64, ze zm.], art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości [Dz. U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127, ze zm.], art. 124 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami [Dz. U. z 2018 r. poz. 2204, ze zm.]”,
- „doliczenie posiadania przez przedsiębiorstwa energetyczne wykonywanego przed dniem 3 sierpnia 2008 r., do okresu korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego z trwałego i widocznego urzędzenia w sposób odpowiadający służebności przesyłu po dniu 3 sierpnia 2008 r., potrzebnego do nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie z pominięciem zawieszenia biegu zasiedzenia służebności przesyłu na nieruchomości skarżącej, której przywrócono własność wywłaszczonych nieruchomości lub przyznano nieruchomości zamienne po przemianach ustrojowych [państwa polskiego] po 1989 r., zgodnie z ustawą z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347[,], ze zm.) a który to właściciel został pozbawiony możliwości dochodzenia zwrotu własności swojej nieruchomości z uwagi na obowiązujące przepisy prawne w PRL oraz uwarunkowania polityczne, co skutkowało zawieszeniem biegu zasiedzenia służebności gruntowych a następnie służebności przesyłu do czasu przywró-

cenia własności nieruchomości wywłaszczonej bądź przyznania nieruchomości zamiennej w postępowaniu regulacyjnym w stanie wolnym od obciążeń przez Komisję Majątkową”
– z art. 2, art. 21 ust. 1 i 2, art. 25 ust. 4, art. 31 ust. 2 i 3, art. 32 ust. 1 i 2, art. 37 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1-3 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

umorzyć postępowanie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. W skardze konstytucyjnej z 13 lutego 2020 r. Parafia Rzymskokatolicka [...] w I. (dalej: skarżąca) zakwestionowała zgodność art. 292 w związku z art. 172 § 1 w związku z art. 285 § 1 i 2 w związku z art. 305⁴ w związku z art. 352 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1145, ze zm.) z art. 2, art. 21 ust. 1 i 2, art. 25 ust. 4, art. 31 ust. 2 i 3, art. 32 ust. 1 i 2, art. 37 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1-3 Konstytucji.

W ocenie skarżącej, regulacja przez nią wskazana jest niezgodna z przywołanymi wzorcami w zakresie, w jakim: 1) umożliwia nabycie przez zasiedzenie służebności przesyłu w dobrej wierze w przypadku braku decyzji administracyjnej wydanej na podstawie art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (Dz. U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64, ze zm.), art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127, ze zm.) lub art. 124 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2204, ze zm.) oraz 2) umożliwia doliczenie posiadania przez przedsiębiorstwa energetyczne wykonywanego przed 3 sierpnia 2008 r., do okresu korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego z trwałego i widocznego urządzenia w sposób odpowiadający służebności przesyłu „po dniu 3 sierpnia 2008 r.”, potrzebnego do nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie z pominięciem zawieszenia biegu zasiedzenia służebności przesyłu na nieruchomości skarżącej, której przywrócono własność wywłaszczonych nieruchomości lub przyznano nieruchomości zamienne po przemianach ustrojowych państwa polskiego po 1989 r., zgodnie z ustawą z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347, ze zm.), a który to właściciel został pozbawiony możliwości dochodzenia zwrotu własności swojej nieruchomości z uwagi na obowiązujące przepisy prawne w PRL oraz uwarunkowania polityczne, co skutkowało zawieszeniem biegu zasiedzenia służebności gruntowych, a następnie służebności przesyłu do czasu przywrócenia własności nieruchomości wywłaszczonej bądź przyznania nieruchomości zamiennej w postępowaniu regulacyjnym w stanie wolnym od obciążeń przez Komisję Majątkową.

1.1. Skarga konstytucyjna została wniesiona w wyniku następującego stanu faktycznego:

Skarżąca jest właścicielem nieruchomości, której własność przywrócono w następstwie ugody z 1999 r. Na nieruchomości tej posadowione są linie energetyczne, których obecnym właścicielem jest przedsiębiorstwo energetyczne, a które zostały posadowione na nieruchomości przez Skarb Państwa.

Skarżąca wystąpiła do sądu rejonowego o ustanowienie służebności przesyłu. Sąd rejonowy oddalił wniosek, wskazując, że przedsiębiorstwo energetyczne nabyło, przez zasiedzenie w dobrej wierze, służebność przesyłu.

Od powyższego postanowienia skarżąca wywiodła apelację, którą sąd okręgowy postanowieniem oddalił.

1.2. W skardze konstytucyjnej skarżąca wskazała, że podstawę do jej wniesienia stanowiła wykładnia zaskarżonych przepisów, umożliwiająca zasiedzenie służebności przesyłu w dobrej wierze i doliczenie do tego okresu zasiedzenia korzystania z nieruchomości przez przedsiębiorcę przesyłowego.

Skarżąca wskazała również, że w jej sprawie nie wydano decyzji wyłączeniowej, a także była pozbawiona „prawa własności w okresie PRL i w czasie, gdy dochodził[a] zwrotu swojej własności do czasu zakończenia postępowania przed Komisją Majątkową i przypisano [jej] bieg terminu do zasiedzenia służebności przesyłu zanim taka służebność została uregulowana w kodeksie cywilnym” (s. 7).

1.3. Skarżąca powołała się na unormowania konstytucyjne oraz orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego i podniosła argumenty, które – jej zdaniem – podważały wykładnię zaskarżonych przepisów przyjętą w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z 24 sierpnia 2021 r. poinformował, że nie zgłasza udziału w postępowaniu.

3. W piśmie z 23 września 2021 r. Prokurator Generalny przedstawił stanowisko w sprawie, wskazując, że postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393) – wobec niedopuszczalności wydania wyroku.

4. Sejm, pomimo prawidłowego zawiadomienia, nie przedstawił stanowiska w sprawie.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Skarga konstytucyjna stanowi nadzwyczajny środek ochrony konstytucyjnych praw i wolności, a jej wniesienie jest uwarunkowane spełnieniem wymogów wynikających zarówno z art. 79 ust. 1 Konstytucji, jak i z przepisów ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK). W tym kontekście Trybunał przypomniał, że w każdym stadium postępowania jest obowiązany badać, czy nie zachodzą ujemne przesłanki procesowe, skutkujące koniecznością obligatoryjnego umorzenia postępowania (por. postanowienie TK z 25 sierpnia 2020 r., sygn. SK 65/19, OTK ZU A/2020, poz. 41 i przywołane tam orzeczenia). Weryfikacja dopuszczalności skargi konstytucyjnej nie kończy się w fazie jej wstępnego rozpoznania, lecz jest aktualna przez cały czas jej rozpatrywania (zob. np. postanowienie TK z 13 kwietnia 2021 r., sygn. SK 93/19, OTK ZU A/2021, poz. 20 i cytowane tam orzecznictwo).

Ponadto skarga konstytucyjna musi spełniać wymogi formalne, o których mowa w art. 53 ust. 1 u.o.t.p.TK. Zgodnie z tym przepisem, skarga powinna zawierać określenie kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obo-

wiązkach skarżącego określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją; wskazanie, która konstytucyjna wolność lub prawo skarżącego, i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone; uzasadnienie zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie; przedstawienie stanu faktycznego; udokumentowanie daty doręczenia wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK oraz informację, czy od wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK, został wniesiony nadzwyczajny środek zaskarżenia.

2. W niniejszej sprawie skarżąca wskazała, że domaga się kontroli zaskarżonej normy prawnej w dwóch aspektach.

Pierwszy aspekt dotyczył stwierdzenia dobrej wiary po stronie przedsiębiorstwa posiadającego służebność z pominięciem okoliczności, że skarżąca nie mogła podjąć ochrony swojej własności do czasu wydania decyzji przywracającej własność w trybie art. 61 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1966).

Drugi aspekt odnosił się do możliwości doliczenia przez posiadacza nieruchomości okresu posiadania nieruchomości przed 3 sierpnia 2008 r., mimo że prawowity właściciel nieruchomości nie mógł podjąć czynności w zakresie ochrony swojego prawa, gdyż „został pozbawiony możliwości dochodzenia zwrotu własności swojej nieruchomości z uwagi na obowiązujące przepisy prawne w PRL oraz uwarunkowania polityczne, co skutkowało zawieszeniem biegu zasiedzenia służebności gruntowych a następnie służebności przesyłu do czasu przywrócenia własności nieruchomości wywłaszczonej bądź przyznania nieruchomości zamiennej w postępowaniu regulacyjnym w stanie wolnym od obciążeń przez Komisję Majątkową”.

3. Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę, że wyrokiem z 2 grudnia 2025 r., sygn. P 10/16 (OTK ZU A/2026, poz. 1), orzekł, iż art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2025 r. poz. 1071, ze zm.; dalej: k.c. lub kodeks cywilny), rozumiane w ten sposób, że umożliwiają nabycie przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa, przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c., w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, są niezgodne z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji.

Trybunał uznał, że kwestionowana norma prawna, wywiedziona z art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. – dopuszczająca nabycie w drodze zasiedzenia przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa, przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c., służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, w sytuacji, gdy nie została wydana decyzja administracyjna ograniczająca prawa właściciela do gruntu – ma oparcie w ugruntowanej i jednolitej praktyce orzeczniczej Sądu Najwyższego i sądów powszechnych. Doszedł przy tym do przekonania, że linia orzecznicza kreująca służebność gruntową odpowiadającą treści służebności przesyłu i dopuszczająca zasiedzenie takiej służebności, ma charakter prawotwórczy. Trybunał stwierdził, że Sąd Najwyższy wyprowadził z art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. normę przewidującą ustanowienie oraz możliwość nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, która w odróżnieniu od klasycznej służebności gruntowej nie jest związana z własnością nieruchomości władnącej.

Trybunał zwrócił uwagę, że ustawodawca ustalił katalog praw rzeczowych w art. 244 k.c. (zasada *numerus clausus* praw rzeczowych). W systemie polskiego prawa cywilnego prawami rzeczowymi są: prawo własności, użytkowanie wieczyste i ograniczone prawa rze-

czowe. Zauważył także, że istnieje również zamknięty katalog ograniczonych praw rzeczowych, którymi są użytkowanie, służebność, zastaw, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu oraz hipoteka (art. 244 § 1 k.c.). Nie można więc zaliczać do kategorii ograniczonych praw rzeczowych dalszych praw na rzeczach cudzych. Zmiana katalogu ograniczonych praw rzeczowych, prowadząca do poszerzenia lub zawężenia dotychczasowej listy, wymaga zmiany ustawodawstwa. Trybunał podkreślił, że do 2008 r. kodeks cywilny przewidywał wyłącznie możliwość ustanowienia służebności gruntowych oraz osobistych. Żadna z nich nie odpowiadała zaś treścią służebności przesyłu, którą – stosownie do treści art. 305¹ k.c. – ustanawia na rzecz przedsiębiorcy, który zamierza wybudować lub którego własność stanowią urządzenia, o których mowa w art. 49 § 1 k.c. Polega ona na tym, że tenże przedsiębiorca (tzw. przedsiębiorca przesyłowy) może korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej, zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń.

Zdaniem Trybunału, wyrażona w doktrynie zasada *numerus clausus* ograniczonych praw rzeczowych ma znaczenie konstytucyjne. Ograniczone prawa rzeczowe, ze względu na swą treść i skutki, stanowią daleko idącą ingerencję w prawo własności. Dlatego też ustawa powinna wprost tworzyć takie prawa i określać zakres, w jakim mogą one ingerować we własność. Prawo rzeczowe nie może być ustanawiane w drodze analogii.

Trybunał przyjrzał się również kwestii proporcjonalności wynikającego z wprowadzonego w drodze orzecznictwa Sądu Najwyższego ograniczenia prawa własności. Uznał, że prawotwórcza wykładnia Sądu Najwyższego (wbrew ograniczeniom wynikającym z obowiązywania zasady *numerus clausus* praw rzeczowych) w istocie doprowadziła do wprowadzenia do systemu prawa rzeczowego trzeciego rodzaju służebności. Art. 285 § 1 i 2 k.c. stał się podstawą wykreowania prawa rzeczowego w drodze interpretacji niemieszczącej się w dopuszczalnych granicach wykładni tego przepisu. Za prawotwórczą wykładnię należy uznać takie rozumienie art. 285 § 1 i 2 k.c., które dopuszcza ustanowienie służebności gruntowej bez istnienia nieruchomości władnącej. Tymczasem w wypadku ustanawiania służebności na rzecz przedsiębiorcy przesyłowego trudno było wskazać nieruchomość władnącą i to, by służebność zwiększała jej użyteczność. Istnienie służebności posadowienia linii energetycznej na cudzej nieruchomości istotnie zwiększa użyteczność przedsiębiorstwa energetycznego, lecz trudno utrzymywać, by zwiększało także użyteczność nieruchomości, na której znajduje się stacja transformatorowa albo siedziba biura zarządu spółki będącej właścicielką tego przedsiębiorstwa. Podobnie karkołomne będzie zazwyczaj wykazanie, że nieruchomości te są nieruchomościami sąsiednimi względem nieruchomości obciążonej. Art. 285 § 1 i 2 k.c. nie mógł być podstawą służebności gruntowej jako prawa samodzielного. W konsekwencji wykreowania niespójnego systemowo rodzaju służebności doszło do ograniczenia prawa własności w drodze analogii opartej na zaskarżonych przepisach. W ocenie Trybunału, wymóg *numerus clausus* praw rzeczowych ma oparcie w art. 64 ust. 3 Konstytucji. Konstytucyjny standard wynikający z art. 64 ust. 3 Konstytucji wymaga, by rodzaj prawa rzeczowego (stanowiącego ograniczenie) wynikał z ustawy, przy czym ustawa powinna wskazywać wprost konkretne prawo rzeczowe oraz określać jego podstawowe elementy. Z art. 64 ust. 3 Konstytucji wynika również zakaz domniemywania ograniczonych praw rzeczowych. Wprowadzone, wykreowaną przez SN normą prawną, ograniczenie konstytucyjnie chronionego prawa własności nie spełnia zatem rygorystycznie pojmowanego wymogu legalności. Stąd też zasadny jest zarzut, że ograniczenie prawa własności zostało dokonane w drodze sądowego stosowania prawa, bez możliwości odwołania się do wyraźnego brzmienia ustawy. Zdaniem Trybunału, doszło tym samym do naruszenia art. 64 ust. 3 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, gdyż ingerencja w prawo własności nastąpiła mimo braku wyraźnego i jednoznacznego przyzwolenia ustawodawcy. Jednocześnie Trybunał podkreślił, że niemożność posiadania służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu implikuje w szczególności niedopuszczalność zasiedzenia takiej służebności.

Trybunał Konstytucyjny uznał, że przed wejściem w życie przepisów o służebności przesyłu, to jest przed 3 sierpnia 2008 r., nie istniała możliwość posiadania ani zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu. Służebność gruntowa i służebność przesyłu są bowiem odrębnymi instytucjami prawa rzeczowego, a przyjęcie możliwości zasiedzenia takiego „odpowiednika” prowadziłoby do niedopuszczalnego, wstecznego działania prawa.

Właściciele nieruchomości nie mieli świadomości, że urządzenia przesyłowe mogą prowadzić do ustanowienia lub zasiedzenia służebności na rzecz przedsiębiorców. Praktyka opierała się na dzierżawie, użytkowaniu lub wywłaszczeniu, a nie na służebnościach. Tym samym właściciele nie mogli przewidzieć negatywnych skutków prawnych dla swojego prawa własności.

Trybunał uznał, że oznacza to naruszenie konstytucyjnych zasad ochrony zaufania do państwa, pewności i bezpieczeństwa prawa oraz ochrony własności. Właściciele nie byli świadomi biegu zasiedzenia na korzyść przedsiębiorstw przesyłowych, co prowadziło do rażącego naruszenia ich praw majątkowych.

4. Z uwagi na powyższe okoliczności konieczne było dokonanie oceny dopuszczalności merytorycznego rozpoznania niniejszej sprawy z punktu widzenia przesłanki *ne bis in idem*, czyli zakazu ponownego orzekania o tym samym (w tej samej sprawie). Zasada *ne bis in idem* ma zastosowanie, jeżeli te same przepisy zostały już wcześniej zakwestionowane przez inny podmiot w oparciu o te same zarzuty niekonstytucyjności (por. postanowienie TK z 23 czerwca 2022 r., sygn. SK 52/20, OTK ZU A/2022, poz. 42). Stosownie do treści art. 59 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK, Trybunał Konstytucyjny wydaje na posiedzeniu niejawnym postanowienie o umorzeniu postępowania, jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne. Zbędność orzekania zachodzi zaś w szczególności właśnie w sytuacji ziszczenia się przesłanki *ne bis in idem*.

Zaskarżona norma prawna została już uznana za niezgodną z Konstytucją w wyroku o sygn. P 10/16, w związku z czym utraciła moc obowiązującą, a argumenty podniesione w skardze konstytucyjnej nie wymagały już rozpoznania. Z tego względu postępowanie w niniejszej sprawie należało w całości umorzyć na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.